

RECENZJA

rozprawy doktorskiej **mgr Joanny Starzak**

„DETERMINANTY POSTAW WOBEC ETYCZNYCH WARTOŚCI SPORTU ZAWODNIKÓW WYBRANYCH DYSCYPLIN”

napisanej pod kierunkiem **dra hab. Krzysztofa Sas-Nowosielskiego, prof. nadzw.**

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska Pani mgr Joanny Starzak obejmuje problematykę mieszczącą się w obszarze nauk o kulturze fizycznej, ze szczególnym uwzględnieniem teorii i pedagogiki sportu, a zwłaszcza jego aksjologicznych aspektów. Jej merytoryczna podstawa wynika ze współczesnej wiedzy charakteryzującej istotę przygotowania sportowca do współzawodnictwa sportowego nie tylko, jak najczęściej to występuje w aspekcie nauk biologicznych, lecz także humanistyczno-społecznych.

Tematyka pracy poza poznawczym charakteryzuje się dużym znaczeniem społecznym, gdyż sięga do bardzo dziś ważkich i trudnych dla młodych ludzi – sportowców zagadnień dotyczących wyboru drogi do osiągnięcia sportowego celu. Drogi, która w sytuacji komercjalizacji sportu, presji ekonomicznych, zachwianych przez pseudoliberalizm wartości humanistycznych, doprowadza niektórych do rzekomego sukcesu sportowego, ale faktycznie jest ścieżką do moralnego upadku. Pokonanie przeciwnika na arenie sportowej z pomocą dopingu lub manipulowania przepisami nie jest zwycięstwem sportowym, lecz ludzką porażką. Jest sprzeniewierzeniem się prawdzie, które raz wykorzystane dla osiągnięcia korzyści w sporcie, może wielokrotnie kusić w całym życiu społecznym. Stąd z pewnością na pytanie o celowość i zasadność podjęcia tematu w dysertacji można odpowiedzieć jedynie twierdząco. Pod względem podjętej problematyki opiniowana dysertacja jest z pewnością opracowaniem

oryginalnym, wpisującym się w aktualne dyskusje nad współczesnymi problemami sportu wyczynowego.

Strona formalna tekstu rozprawy jest poprawna i zachowuje tradycyjny układ raportów z badań. Główna treść pracy przedstawiona na 93 stronach oraz z 47 stronami dodatkowych informacji (piśmiennictwo, załączniki, tabele, spisy, streszczenie) obejmuje wstęp, siedem rozdziałów głównych oraz wskazane dodatki. Numeracja i tytuły poszczególnych fragmentów ogólnie są poprawne.

Koncepcja pracy. Ogólnie koncepcję pracy można określić jako poprawną i dojrzałą. Całość postępowania badawczego opiera się o pozyskiwanie materiału faktograficznego w drodze sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem standardowych narzędzi adekwatnych do sformułowanych problemów badawczych. Podstawowym założeniem dociekań badawczych jest występowanie związku między reprezentowanymi postawami wobec etycznych wartości sportu (przedmiotowo ujęte jako „postawa sportowa” oraz „postawa wobec dopingu” a wybranymi czynnikami związanymi ze specyfiką uprawianej dyscypliny sportu oraz czynnikami osobistymi dotyczącymi płci, wieku, stażu zawodniczego (zmiennie niezależne). Założenie to jest zgodne z społeczno-psychologiczną teorią Valleranda dotyczącą warunkowania postaw wobec wartości etycznych. W oparciu o nią Autorka postanowiła wykazać w swojej dysertacji rzeczywistość występującą w grupach objętych badaniami. W tym miejscu należy zaznaczyć pewną niekonsekwencję Doktorantki, która zamiennie stosuje określenia „społeczno-psychologiczna” (str. 27.) oraz „społeczno-poznawcza” (str. 6., 19.) w odniesieniu do teorii Valleranda. Jeśli teoria ta służy wyjaśnieniu uwarunkowań postaw, uprawnionym określeniem jest „społeczno-psychologiczna”.

Jasność stawianych celów. Cel badawczy sformułowany jest w tekście dysertacji kilkakrotnie: we Wstępie (str.6.), w rozdziale 3. (str.27.), a także w streszczeniu (s.102.). W każdym przypadku sformułowanie celu jest nieco inne. Wstęp zakłada dążenie do określenia stanu postaw, założenia metodologiczne wskazują na zbadanie uwarunkowań postaw, a Streszczenie wskazuje na „rozpatrzenie zjawiska” postaw. Jest o brak zdecydowania i konsekwencji Autorki, w praktyce jednak uważny czytelnik raportu powinien mieć pełną świadomość celu całego przedsięwzięcia badawczego. Oczywiście jest to, że chodzi o ustalenie stanu postaw oraz wskazanie ich ewentualnych uwarunkowań, co dokonuje się w drodze analizy („rozpatrywania”) zjawiska.

Poprawność pytań i hipotez badawczych. Pytania badawcze zostały sformułowane w nawiązaniu do teorii Valleranda z uwzględnieniem modyfikacji interpretacyjnej Autorki (Ryc. 2.). Doktorantka sformułowała trzy pytania. Dwa pierwsze są jednoznaczne i nie budzą wątpliwości. W przypadku pytania trzeciego można mieć wątpliwości co do ostatecznej intencji w nim zawartej. Dlatego trudno jest jednoznacznie sformułować na nie odpowiedź, niezależnie od materiału faktograficznego uzyskanego w badaniach. Wskazano byłoby rozdzielenie tego pytania na dwa odrębne. W ten sposób zachowana byłaby równowaga poznawcza między poszczególnymi pytaniami, a Autorka mogłaby łatwiej i bardziej jednoznacznie na nie odpowiedzieć. Należy też wskazać, że pytania 1. i 2. sformułowane w formule alternatywnej, a jedynie pytanie 3. pozwala na odpowiedź w pewnym stopniu rozwiniętą. Utrudniło to Doktorantce udzielenie precyzyjnych odpowiedzi na nie, co powinno mieć miejsce w momencie wnioskowania.

Pewne wątpliwości można mieć również do sformułowania hipotez badawczych. Po pierwsze korzystniej byłoby zamienić kolejność hipotez 1. i 2. Po drugie, treść hipotezy 1. może budzić różnice poglądów. Czynnikiem wieku jest bowiem znaczący dla zasobu doświadczeń i wiedzy sportowca, w tym również świadomości negatywnych skutków stosowania niedozwolonego dopingu dla zdrowia. Stąd też założenie większej przychylności dla dopingu starszych sportowców jest dyskusyjne.

Ogólnie jednak sformułowanie pytań badawczych zostało dokonane w sposób poprawny i komunikatywny.

Poprawność doboru osób badanych i metod badawczych. Opis osób poddanych badaniom oraz metod badawczych Doktorantka zawarła w podrozdziałach 4.1.-4.3. Ogólnie dobór osób do przeprowadzenia badań należy uznać za poprawny. Z punktu widzenia istoty i celu badań liczebność i struktura demograficzna badanej grupy jest odpowiednia. Pewne wątpliwości można mieć jedynie do wyboru dyscyplin sportowych jakie reprezentowali poszczególni badani. Chodzi tu o reprezentację dyscyplin sportu o różnym stopniu kontaktu z przeciwnikiem. Unihokej (floorball), który jest grą zespołową o dopuszczalnie znacznym kontakcie z przeciwnikiem, został zaliczony do grupy sportów nisko kontaktowych. Natomiast do sportów o wysokim stopniu kontaktu z przeciwnikiem zaliczono pięciobój nowoczesny, w którym większość konkurencji jest nisko kontaktowa. Osobiście nie zdecydowałbym się na taki dobór w odniesieniu do tak przyjętego kryterium.

Do decyzji związanych z wyborem metod, technik i narzędzi badawczych nie można mieć zastrzeżeń. Metoda sondażu diagnostycznego oraz przyjęte techniki badawcze są jak najbardziej adekwatne do przyjętego problemu badawczego oraz koncepcji badawczej. Doktorantka zastosowała znane i standaryzowane narzędzia badawcze. Dało to nie tylko gwarancję trafności i rzetelności uzyskanych wyników, ale również możliwość porównań i dyskusji z wynikami publikowanymi przez innych autorów.

Materiał faktograficzny uzyskany w badaniach sondażowych został poddany wnikliwej analizie statystycznej. W jej ramach Autorka zastosowała szereg wskaźników statystyki opisowej oraz zaawansowane wskaźniki statystyki matematycznej. Dla rozstrzygnięcia zależności oczekiwanych w pytaniach badawczych wykorzystane zostały wskaźniki testów Shapiro-Wilka, Levene'a, Bronka-Forsytha, Cohena, analizy wariancji ANOVA, analizy równań strukturalnych.

Analiza wyników badań i wnioski. Wyniki badań zostały przedstawione w rozdziale 5. zawierającym pięć podrozdziałów przypisanych poszczególnym zmiennym przyjętym w koncepcji pracy. Prezentacja uzyskanych wyników dokonana została w bardzo przejrzysty i precyzyjnie. Słowny opis jest logiczny i komunikatywny, a tabelaryczne i graficzne zestawienie danych i wskaźników pozwala czytelnikowi na dodatkowe własne analizy i interpretacje. Mnogość zastosowanych technik statystyki matematycznej jest dużym atutem opracowania. Choć może być też źródłem pewnego dyskomfortu w odbiorze wyników badań. Osobiście, w trakcie lektury tego rozdziału, czułem pewne przytłoczenie statystyką prowadzącą do stworzenia grupowego matematycznego modelu tego, co jest ewidentnie ludzkie, indywidualne, unikatowe i niepowtarzalne. Oczywiście nie jest to błąd metodologiczny, który mógłby rzutować na obiektywną ocenę dysertacji. Po prostu w moim przekonaniu korzystniejsze z punktu widzenia poznawania i rozumienia człowieka i jego zachowań czy działań jest jakościowa analiza przypadków, które zawsze dadzą się włączyć w tworzone modele, ale jedynie w ujęciu statystycznym...

Wnioski dysertacji Autorka przedstawiła w Rozdziale 7. Zgodnie z klasycznym ujęciem metodologicznym wnioski powinny być bezpośrednią odpowiedzią na postawione pytania badawcze. W przedmiotowym przypadku było to trudne, na co już wcześniej wskazałem przy opisie pytań badawczych wskazując na ich alternatywny charakter. Małą (3) liczbą pytań badawczych wymusiła także ich ogólny charakter oraz wielowątkowe odpowiedzi (wnioski) na nie. Dlatego sformułowane wnioski nie odpowiadają przywołanej klasyce, a między ich

treściami brak równowagi poznawczej, tak jak to ma miejsce w przypadku nr 9., gdzie jest to przykład wniosku klasycznego odpowiadającego na pytanie badawcze nr 1. Jednak nie uznaję formułowania wniosków za duży błąd, a raczej za zaletę przedłożonego raportu. Dzięki nim czytelnik ma możliwość odebrania tego, co w wynikach dysertacji jest najważniejsze.

Dyskusja. Moje nieco krytyczne podejście do rozdziału zawierającego wyniki badań jest całkowicie neutralizowane odbiorem treści rozdziału Dyskusja. Mimo, iż jego treść ma wyraźnie wydźwięk bardziej społeczny niż indywidualny psychologiczno-aksjologiczny, to jednak w pełni rekompensuje mi moje subiektywne odczucie niedostatków analizy wyników badań. Rozdział Dyskusja jest bardzo interesującym fragmentem dysertacji zawartym na 29 stronach tekstu. Część ta oparta jest na licznych źródłach nie tylko polskich, ale i obcojęzycznych. Doktorantka w bardzo ciekawy i zwarty sposób przedstawia nie tylko informacje stanowiące tło porównawcze dla wyników badań własnych. W tym miejscu Autorka wykazuje się czymś, co nie w każdej dysertacji jest spotykane. Chodzi o autorski wkład w rozwój wiedzy stanowiącej obszar poznawczy rozprawy, a za takowy uznaję treść podrozdziałów 6.3., 6.4. oraz 6.5. Dyskusji.

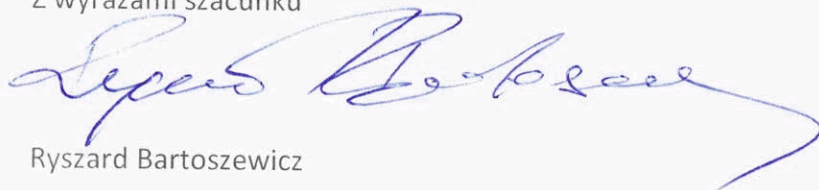
Poprawność językowa i formalna. Praca napisana jest żywym i ciekawym językiem. Autorka praktycznie ustrzegła się błędów w tym zakresie. Praca pod względem edytorskim jest niemalże wzorcowa. Wszystkie elementy tabelaryczne i graficzne są bardzo starannie opracowane i czytelne. Ich tytuły, podpisy i opisy nie budzą wątpliwości.

Wykorzystanie źródeł. Dokonując oceny wykorzystania przez Autorkę źródeł literaturowych należy na wstępie zwrócić uwagę, na bardzo dużą liczbę pozycji wykorzystanych i zawartych w spisie „Bibliografia”. Niestety spis nie został ponumerowany, a ja w połowie zliczania poszczególnych pozycji pomyliłem się i ze względu na brak czasu nie podjąłem kolejnej próby policzenia... Jednak zarówno w wymiarze ilościowym (około 250 pozycji), jak i w aspekcie aktualności czasowej, a także zasięgu (krajowego i międzynarodowego), a przede wszystkim w zakresie merytorycznego doboru, należy uznać ten zbiór za adekwatny i wystarczający do oparcia na nim treści dysertacji doktorskiej. Wysoko również oceniam sposób posługiwania się źródłami, ich opis bibliograficzny i odnośniki do niego.

Konkluzja końcowa. Należy pamiętać, że w przewodzie tym nie jest oceniany jedynie raport z badań. Jest on integralną częścią działań naukowo-badawczych Zainteresowanej, ale nie jedyną. Niestety pozostałych elementów nie jestem w stanie ocenić, ale w zakresie powierzonego mi zadania mam jednoznaczne spojrzenie na efekty pracy Pani mgr Joanny Starzak. Reasumując, chcę podkreślić, że mimo kilku krytycznych, a może bardziej dyskusyjnych spostrzeżeń, ogólnie bardzo pozytywnie oceniam wkład pracy i wyniki jakie uzyskała Doktorantka w dotychczasowym przebiegu przewodu doktorskiego. Bezspornie należy bardzo dobrze ocenić przygotowanie procedury badawczej oraz samo przeprowadzenie czynności badawczych związanych z sondażem diagnostycznym. Jego wyniki są z pewnością znaczące w tej przestrzeni naukowej. Natomiast raport z przeprowadzonych badań, który był przedmiotem niniejszej oceny zasługuje na uznanie i przyjęcie.

Tym samym uznaję, że przedstawione przez Panią mgr Joannę Starzak opracowanie pt. „DETERMINANTY POSTAW WOBEC ETYCZNYCH WARTOŚCI SPORTU ZAWODNIKÓW WYBRANYCH DYSCYPLIN”, napisane pod kierunkiem Pana Profesora Krzysztofa Sas-Nowosielskiego spełnia wymogi formalne i merytoryczne dysertacji doktorskiej i wnioskuję do Wysokiego Senatu Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach o dopuszczenie Zainteresowanej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Z wyrazami szacunku

Ryszard Bartoszewicz